

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

یکی بودن امکان طلوع آفتاب و جستجوی ماه رمضان

(ترجمه)

پرسش

السلام علیکم ورحمة الله و برکاته!

برادر عزیز! مایلم در خصوص پیام اخیرتان، که به تاریخ 24 جون 2018م در مورد جستجوی ماه مبارک رمضان سال جاری منتشر گردید، اشاره‌ای داشته باشم:

تفاوت زمانی ما اینجا در فلسطین با کالیفورنیا ده ساعت است؛ یعنی زمانی که ماه در کالیفورنیا مشاهده شود، آن زمانی است که سه ساعت کامل از طلوع صبح اینجا در فلسطین گذشته و این بدان معنی است که شب به صورت کامل سپری شده، بدون این که دیدن ماه در آن شب ثابت شده باشد؛ پس با این حساب، روزه نداشتن ما در آن روز، چهارشنبه درست است؛ زیرا منطقه ما و کالیفورنیا در هیچ بخشی از آن، شبی که ماه در آن جستجو شده، با یکدیگر مشارکت ندارند. یعنی هرچند ماه در کالیفورنیا دیده شده؛ اما زمانی دیده شده که در منطقه ما شب کاملاً سپری گردیده و با این حساب، روزه نداشتن ما درست و مطابق با حکم شرعی است؛ زیرا ما در حکم کسانی قرار می‌گیریم که ماه به دلیل قرار گرفتن در پس ابر از آنان پوشیده شده است. اما این که یک روز از ماه شوال را به نیت قضا آوردن روز چهارشنبه قضا شده، روزه بگیریم، به معنی قضا آوردن روز شک است، که چنین کاری اصلاً جایز نیست.

یاد داشت مهم: مناطقی که در نزدیکی دو طرف خط بین‌المللی تاریخی قرار دارند، در خصوص مکان و زمان طلوع و آغاز ماه قمری باهم مشارکت دارند؛ هرچند از لحاظ توقیت زمانی 24 ساعت تفاوت دارند، اما اصل در تحدید آغاز ماه قمری، نام روزها بر اساس توقیت بین‌المللی نیست؛ بلکه اصل در دیده شدن ماه است. این معلومات من بود؛ اما الله واقعیت را بهتر می‌داند و السلام علیکم ورحمة الله! نفیدالجبری

پاسخ

وعلیکم السلام ورحمة الله و برکاته!

پیامات را گرفتم و به نظرمی‌رسد موضوع ماه رمضان برایت چندان واضح نیست... برادر محترم! در خصوص این موضوع برخی امور است که باید در مورد آن معلومات عام و تام داشته باشیم:

1. رسول الله صلی الله علیه وسلم می‌فرمایند:

«صُومُوا لِرُؤُوبَتِهِ وَأَفْطِرُوا لِرُؤُوبَتِهِ»

ترجمه: با دیدن ماه روزه بگیرید و با دیدن آن افطار کنید(عید کنید).

این فرموده رسول الله صلی الله علیه وسلم خطابی است برای تمام مسلمانان و معنایش اینست که اگرماه در هر مکانی مشاهده شود، پس تمام مسلمانان در هر جایی سکونت دارند، مکلف به عمل کردن بر اساس آن می‌باشند. درک و در نظرگرفتن این مسئله بسیار مهم است... تکرار می‌کنم: بسیار مهم است.

بنابر این، هرگونه فهم، استنباط و یا تفسیری مبنی بر این که مسلمانان مکلف نیستند، روزه و عیدشان را همزمان آغاز کنند، فهمی برخاسته از توجیه و رغبت شخصی بوده و با اصل تبنی شده مخالفت دارد. با این حساب، نتیجه‌ای را که تو در پیامات به آن رسیده‌ای، مبنی بر این که گویا روزه گرفتن در آن روز بالای ساکنین کالیفورنیا فرض؛ اما بالای ساکنین فلسطین فرض نیست، نتیجه‌ای مخالف با فهم درست از حدیث تبنی شده‌ای است که بیانگر لزوم وحدت مسلمانان تمام جهان در زمان شروع و ختم ماه رمضان می‌باشد.

2. تفاوت زمانی که در پیامات میان فلسطین و کالیفورنیا گفته شده، دقیق نیست؛ زیرا تو ادعا می‌کنی که: «تفاوت زمانی ما اینجا در فلسطین با کالیفورنیا ده ساعت است؛ یعنی زمانی که ماه در کالیفورنیا مشاهده شود، آن زمانی است که سه ساعت کامل از طلوع صبح اینجا در فلسطین گذشته و این بدان معنی است که شب به صورت کامل سپری شده، بدون این که دیدن ماه در آن شب ثابت شده باشد؛ پس با این حساب؛ روزه نداشتن ما در آن روز، چهارشنبه درست است؛ زیرا منطقه ما و کالیفورنیا در هیچ بخشی از آن شبی که ماه در آن جستجو شده، با یکدیگر مشارکت ندارند؛ یعنی هرچند ماه در کالیفورنیا دیده شده؛ اما زمانی دیده شده که در منطقه ما شب کاملاً سپری گردیده و با این حساب روزه نداشتن ما درست و مطابق با حکم شرعی است؛ زیرا ما در حکم کسانی قرار می‌گیریم که ماه به دلیل قرار گرفتن در پس ابر از آنان پوشیده شده است. اما این که یک روز از ماه شوال را به نیت قضا آوردن روز چهارشنبه قضا شده روزه بگیریم، به معنی قضا آوردن روز شک است، که چنین کاری اصلاً جایز نیست.» در حالی که نباید این چنین محاسبه نمود:

الف) این درست است که تفاوت زمانی میان فلسطین و کالیفورنیا ده ساعت است؛ زیرا روی خط طولی (35) درجه شرقی قرار گرفته و کالیفورنیا روی خط طولی (120) درجه غربی؛ یعنی تفاوت میان این دو موقعیت جغرافیایی $(120=35+120)$ است و هر خط در حدود (4) دقیقه تفاوت زمانی دارد. بناءً تفاوت زمانی میان فلسطین و کالیفورنیا حدوداً ده ساعت است؛ اما این تفاوت از پیش محاسبه می‌شود و نه از پس؛ زیرا زمان ما از زمان کالیفورنیا پیش است و نه پس. به طور مثال: در هنگام غروب آفتاب روز چهارشنبه در کالیفورنیا، که مثلاً ساعت شش شام (18) باشد، شب پنج‌شنبه آن‌ها شروع می‌شود و آن زمانی است که شب پنج‌شنبه ما در شرف تمام شدن است؛ یعنی زمان ما $(28=18+10)$ می‌باشد و این یعنی حدود چهار صبح روز جمعه ما، که پیش از آذان صبح و یا نزدیک به آن است و نه چنان که تو به عقب محاسبه کرده‌ای و این ده ساعت تفاوت را به عقب برگردانده و گفته‌ای که زمان ما (18-10)، یعنی هشت صبح است؛ زیرا هشت صبح هرروز فلسطین هم‌زمان با حدود ده شب همان روز در کالیفورنیا است؛ زیرا شب هرروز قبل از خود آن روز فرا می‌رسد! پس آفتاب هرروز، پیش از آن که در کالیفورنیا طلوع کند، در فلسطین طلوع می‌کند و پیش از آن که در کالیفورنیا غروب کند، در فلسطین غروب می‌کند. به طور مثال: اگر زمانی که آفتاب در کالیفورنیا در ساعت شش شام

(18) روز سه‌شنبه، یعنی شب چهارشنبه غروب کند، آن زمان در نزد ما اندکی پیش از (4) صبح روز چهارشنبه می‌باشد و با این حساب؛ به احتمال زیاد ما و آنان در بخشی از شب باهم شریک استیم؛ هرچند این مشارکت اندک باشد.

(ب) به فرض این که شب ما و شب آنان در هیچ بخشی باهم مشارکت نداشته باشد، بازهم شروع و ختم روزه در هر دو مکان یکی خواهد بود. جزئیات موضوع قرار ذیل است:

- فرض کنیم سه منطقه جغرافیایی وجود دارد (أ، ب، ج) و منطقه (أ) با منطقه (ب) در بخشی از شب مشارکت دارد و این دو منطقه همزمان با یکدیگر روزه می‌گیرند و عید می‌کنند و در عین حال؛ منطقه (ب) با منطقه (ج) در بخشی از شب مشارکت دارد و روزه و عید را همزمان آغاز می‌کنند. این بدان معنی خواهد بود که منطقه (أ) لزوماً باید با منطقه (ج) روزه و عید داشته باشد؛ چه منطقه (أ) با (ج) در بخشی از شب مشارکت داشته باشد و یا نداشته باشد؛ زیرا چنان که قبلاً گفته شد؛ (أ) با (ب) در بخشی از شب مشارکت دارد و همزمان روزه و عید را آغاز می‌کنند و (ب) با (ج) در بخشی از آن شب مشارکت داشته و روزه و عید را همزمان آغاز می‌کنند. از آن جایی که این واقعیت بالای تمام مناطق زمین صدق می‌کند؛ پس تطبیق نمودن حدیث فوق الذکر «صَوْمُوا لِرُؤْيَيْتِهِ وَأَفْطِرُوا لِرُؤْيَيْتِهِ» یعنی با دیدن ماه روزه بگیرید و با دیدن آن افطار کنید (عید کنید). در تمام مناطق جهان به صورت همزمان ممکن و میسر است.

3. با این حساب؛ حتی اگر فلسطین با کالیفورنیا در بخشی از شب؛ چنان که تو در پیام‌ات ادعا کرده‌ای، هیچ مشارکتی هم نداشته باشد، بازهم میان این دو جغرافیا؛ مثلاً منطقه‌ای از افریقا موقعیت دارد که در بخشی از شب با کالیفورنیا و در عین حال در بخش دیگری از شب با فلسطین مشارکت داشته باشد و به این ترتیب؛ این منطقه افریقا روزه و عیدش را همزمان با کالیفورنیا و فلسطین آغاز می‌کند و نتیجه این می‌شود که فلسطین و کالیفورنیا روزه و عید را همزمان آغاز می‌کنند و بر اساس این محاسبه؛ سراسر جهان نیز روزه و عید را همزمان آغاز می‌کنند و به این ترتیب است که حدیث رسول الله صلی الله علیه وسلم مصداق پیدا نموده و روزه و عید تمام مسلمانان در سراسر جهان زمان واحد می‌داشته باشند.

4. اما در صورتی که تصور تو را اساس قرار دهیم؛ یعنی باید فلسطین و کالیفورنیا در بخشی از شب باهم مشارکت داشته باشند تا آغاز روزه و عیدشان همزمان باشد و بر اساس معلومات تو، که در پیام‌ات گفته شده، این دو منطقه باهم چنین مشارکتی ندارند؛ در چنین صورتی، حدیث رسول الله صلی الله علیه وسلم، که آغاز روزه و عید تمام مسلمانان را لزوماً همزمان می‌داند، غیرواقعی و معطل می‌شود و طبیعتاً این مسئله با تبنی ما و این که مسلمانان را به وحدت شروع زمان روزه و عید فرامی‌خوانیم، در تضاد قرار می‌گیرد. در این خصوص ما منشوری را در 25 شعبان سال 1415 هـ.ق مصادف با 14 دسامبر 1998 م منتشر نموده بودیم، جزئیات آن را می‌توانی در آن مطالعه نمایی.

5. اما این که می‌گوئی: شب زمانی در فلسطین فرا می‌رسد که آفتاب در کالیفورنیا طلوع کرده؛ بناءً تکلیف روزه چگونه خواهد بود؟ باید گفت که این مسئله دشواری نیست؛ زیرا ماه پس از غروب آفتاب روز مثلاً؛ چهارشنبه مشاهده می‌شود؛ بناءً ما روز پنج‌شنبه را روزه می‌گیریم و زمانی که ماه در فلسطین دیده شده، روز چهارشنبه کالیفورنیاست و هرگاه آفتاب روز چهارشنبه آنان غروب نمود، چه ماه را دیده باشند و یا خیر، همان مشاهده شدن آن در فلسطین، روزه پنج‌شنبه را بالای آنان واجب می‌گرداند؛ اما در صورتی که ماه

پس از غروب آفتاب روز چهارشنبه در منطقه ما مشاهده نشد؛ اما آنان پس از غروب آفتاب روز چهارشنبه‌شان، آن را در کالیفورنیا مشاهده کردند و خبر مشاهده شدن آن چاشت روز پنج‌شنبه به ما رسید، در این صورت ما روزه روز پنج‌شنبه را قضا می‌آوریم و این مسئله هم در مورد آغاز ماه رمضان صدق می‌کند و هم در پایان آن؛ یعنی در شب عید. چنین اتفاقی در زمان رسول الله صلی الله علیه وسلم نیز افتاد؛ چنان‌چه در حدیثی که احمد در مسندش از ابی عمیر بن انس روایت نموده که گفت:

«عَمَّ عَلَيْنَا هَلَالٌ شَوَّالٍ فَأَصْبَحْنَا صِيَامًا فَجَاءَ رَكْبٌ مِنْ آخِرِ النَّهَارِ فَشَهِدُوا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ e أَنَّهُمْ رَأَوْا الْهَلَالَ بِالْأَمْسِ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ أَنْ يُفْطَرُوا مِنْ يَوْمِهِمْ وَأَنْ يَخْرُجُوا لِعِيدِهِمْ مِنَ الْغَدِ»

ترجمه: ماه شوال به دلیل وجود ابر برما پوشیده شد و ما روز بعد با روزه آغاز نمودیم؛ سپس کاروانی در اواخر آن روز وارد شهر شده و به رسول الله صلی الله علیه وسلم شهادت دادند که آنان ماه را روز گذشته دیده‌اند. رسول الله صلی الله علیه وسلم دستور داد تا مردم روزه آن روزشان را شکسته و فردای آن روز عید را جشن بگیرند.

پس رسول الله صلی الله علیه وسلم به آنان دستور داد تا روزه‌شان را به دلیل این که کسان دیگری ماه شوال را در شهر مدینه منوره دیده بودند، بشکنند؛ زیرا آنان در روزی روزه گرفته بودند که به گمان آنان از جمله روزه‌های رمضان بود. اهل کاروان ماه راه پیش از رسیدن به شهر دیده بودند و مردم شهر هنوز از این که آنان ماه را دیده بودند، خبر نداشتند؛ بناً روزه گرفتند؛ اما زمانی که خبردار شدند که کسان دیگری از مسلمانان ماه را دیده‌اند، رسول الله صلی الله علیه وسلم به آنان دستور شکستن روزه را داد؛ اما در حال حاضر، که رسانه‌ها در هر جا وجود دارد و تمام دولت‌ها توان رسانیدن خبر دیده شدن ماه را به سراسر جهان در ظرف چند ثانیه دارند، بر مسلمانان واجب است تا ماه رمضان را به مجرد ثبوت دیده شدن ماه در هر کجایی از کره زمین، آغاز و با ختم نمایند.

بناءً نتیجه می‌گیریم که این کار، کار دشواری نیست؛ البته برای کسانی که الله سبحانه و تعالی کار را برای آنان ساده کرده است، به ویژه با توجه به این که رسانه‌ها امروزه در هر کجا در دسترس است و با یک چشم به هم زدن اخبار را به هر کجای جهان مخابره می‌کنند.

6. و اما در مورد روز شک، باید گفت که واقعیت آن چنان نیست که تو گفتی؛ بلکه روز شک همان روز سی‌ام شعبان است که خبر دیده شدن ماه توسط هیچ مسلمانی به شما نرسد؛ یعنی ماه در هیچ کجای زمین دیده نشده باشد، روزه در چنین روزی جایز نیست. اما در صورتی که به شما خبر رسید که کسی ماه را دیده و شما در آن روز به دلیل این که آن روز را روز شک می‌شمردید، روزه نداشتید، در این صورت آن روز، دیگر روز شک نبوده و شما باید روزه آن روز را قضا بیاورید.

خلاصه این که حدیث رسول الله صلی الله علیه وسلم (صموا لرؤيته و...) شامل سراسر جهان می‌شود و هر ادعای خلاف آن، اشتباه و یا ناشی از تمایلات فردی می‌باشد و الله سبحانه و تعالی داناتر و حکیم‌تر است.

در اخیر لازم به تذکر می‌دانم این که: بهتر نبود تو، دنبال خیرخواهی استی و پرسشات را پرسش گونه مطرح می‌کردی تا تقریر گونه؟ آیا چنین نیست؟

برادرتان عطاء بن خلیل ابوالرشته

22 شعبان 1440ھ.ق

28 اپریل 2019م